

ΙΩΑΝΝΗΣ Π. ΜΕΤΑΞΑΣ
Στρατιωτικός- Πολιτικός Ηγέτης- Άνθρωπος του Πνεύματος
18άκη 14 Απριλίου 1871- Κηφισιά 29 Ιανουαρίου 1941

Ioannēs Metaxās

www.ioannismetaxas.gr

Ιωάννης Μεταξάς,
Το προσωπικό του ημερολόγιο.
Αθήναι: Ίκαρος 1960. τόμ .IV,
1940
ΣΤΙΣ ΚΟΡΥΦΕΣ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ
σελ.516 - 526

Ο Ιω. Μεταξάς Κυβερνήτης.

Μεταξάς

Τ Ο Π Ρ Ο Σ Ω Π Ι Κ Ο Τ Ο Υ
Η Μ Ε Ρ Ο Λ Ο Γ Ι Ο

* * * *

1933-1941

Η ΤΕΤΑΡΤΗ ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ
Ο ΠΟΛΕΜΟΣ 1940-1941

Επιμέλεια: ΦΑΙΔΩΝ ΒΡΑΝΑΣ

Ι Κ Α Ρ Ο Σ
1960

1940 (ΣΥΝΕΧΕΙΑ)

ΣΤΙΣ ΚΟΡΥΦΕΣ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

28 Ὀκτωβρίου, Δευτέρα

Νύκτα στις τρεῖς μὲ ξυπνοῦν, ὁ Τραυλός. Ἔρχεται ὁ Grazzi.— Πόλεμος!—Ζητῶ ἀμέσως Νικολούδη, Μαυρουδῆ.—Ἀναφέρω Βασιλέα.—Καλῶ Πάλαιρετ καὶ ζητῶ βοήθειαν Ἀγγλίας.—Κατεβαίνω 5 Ὑπουργικὸν Συμβούλιον. Ὅλοι πιστοὶ καὶ Μαυρουδῆς.—Ὅλοι πλὴν Κύρου.—Βασιλεύς. Περιφορὰ μαζὶ του. Φανατισμὸς τοῦ λαοῦ ἀπάνταστος.—Μάχαι εἰς σύνορα Ἡπείρου.—Βομβαρδισμοί. Σειρῆνες.—Ἀρχίζουμε καὶ τακτοποιούμεθα.

Ὁ Θεὸς βοηθός!!!

Ἐγκύκλιος τοῦ Πρωθυπουργοῦ καὶ Ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν πρὸς ἀπάσας τὰς Β. Πρεσβείας

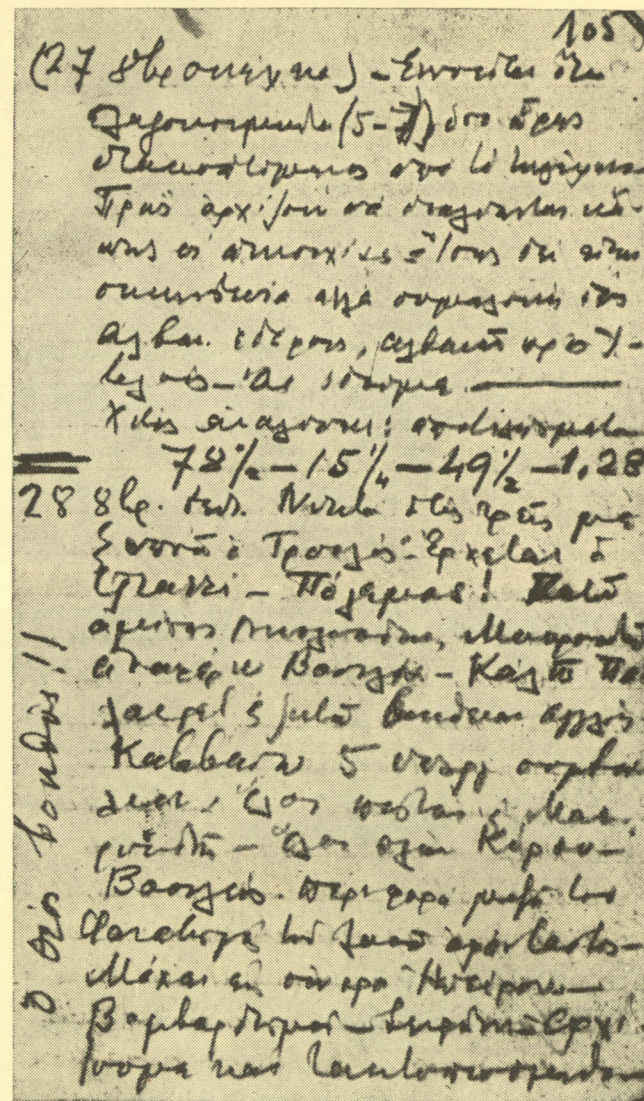
28 Ὀκτωβρίου 1940

Τὴν 3ην πρωΐνὴν ὁ Πρεσβευτὴς τῆς Ἰταλίας μοὶ ἐπέδωκε προσωπικῶς διακοί-
νωσιν διὰ τῆς ὁποίας ἡ Ἰταλικὴ Κυβέρνησις κατηγορεῖ τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν ὡς
ὑπομείνασαν τὴν ὑπὸ τοῦ ἀγγλικοῦ στόλου χρησιμοποίησιν, κατὰ τὴν ἐξέλιξιν τῶν
πολεμικῶν ἐπιχειρήσεων, τῶν χωρικῶν αὐτῆς ὑδάτων, τῶν παραλίων τῆς καὶ τῶν λι-
μένων τῆς, ὡς εὐνοήσασαν τὸν ἀνεφοδιασμὸν τῶν ἐναερίων βρεττανικῶν δυνάμεων, ὡς
ἐπιτρέψασαν τὴν ὀργάνωσιν εἰς τὸ Ἑλληνικὸν ἀρχιπέλαγος μιᾶς ὑπηρεσίας στρατιω-
τικῶν πληροφοριῶν ἐναντίον τῆς Ἰταλίας. Ἡ Ἰταλικὴ Κυβέρνησις, λέγει, ὀφείλει νὰ
ὑπενθυμίσῃ εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν τὴν προκλητικὴν δρᾶσιν τὴν διεξαγομένην
ἐναντι τοῦ ἀλβανικοῦ ἔθνους διὰ τῆς τρομοκρατικῆς πολιτικῆς τὴν ὁποίαν υἱοθέτησεν
ἐναντι τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Τσαμουριάς καὶ διὰ τῶν ἐμμόνων προσπαθειῶν πρὸς δη-
μιουργίαν ἀνωμαλιῶν ἐκεῖθεν τῶν συνόρων τῆς. Προσθέτει ὅτι ἡ Ἰταλία δὲν δύναται
ν' ἀνεχθῆ ἐφεξῆς πάντα ταῦτα. Ἡ οὐδετερότης τῆς Ἑλλάδος ἀπέβη ὀλονὲν καὶ πε-

1. Τὸ κείμενο τοῦ Ἰταλικοῦ τηλεσιγράφου θὰ βρῆ ὁ ἀναγνώστης στὸ Παράρ-
τημα Α'. Σύμφωνα μὲ τὴν ἀφήγησιν τοῦ Γκράτσι (Ἡ ἀρχὴ τοῦ τέλους, σελ. 244),
ἡ φράσις ποὺ εἶπε ὁ Μεταξᾶς ἀφοῦ διάβασε τὴ διακοίνωσιν, ἦταν ἀκριβῶς ἡ ἐξῆς: « Alors,
c'est la guerre », δηλαδὴ: « τότε, εἶναι πόλεμος ».

Ὁ Τραυλός, γιὰ τὸν ὁποῖο γίνεται λόγος στὴν ἐγγραφή, ἦταν ὁ Ἀρχιφύλαξ, ὁ
ὁποῖος, ἴσως διότι μέσῃ στὸ σκοτάδι ὁ σκοπὸς πῆρε τὴν ἰταλικὴ σημαία τοῦ αὐτοκινήτου
γιὰ γαλλικὴ, τηλεφώνησε στὸν Μεταξᾶ ὅτι ζητοῦσε νὰ τὸν δῆ ὁ Πρέσβυς τῆς Γαλλίας.

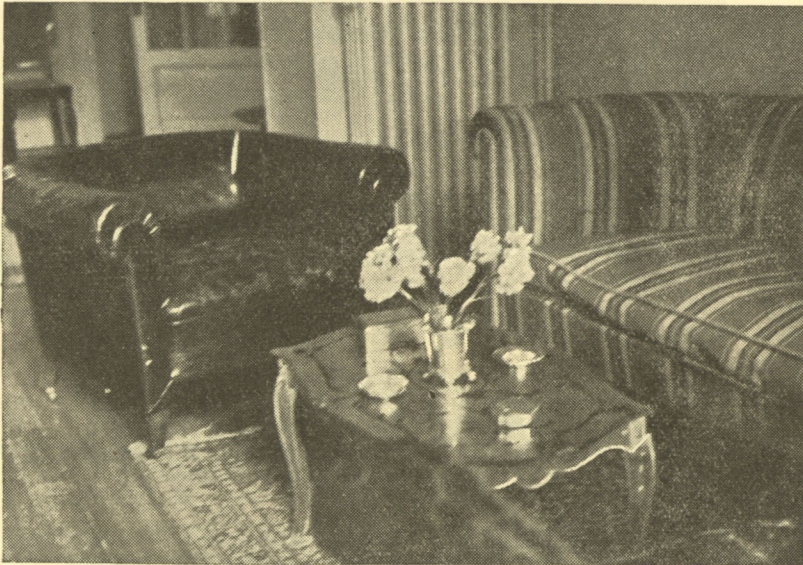
Γιὰ τὸ ἱστορικὸ Ὑπουργικὸ Συμβούλιον τῆς αὐγῆς τῆς 28ης Ὀκτωβρίου, παρα-
θέτουμε στὸ Παράρτημα Α' μιὰν ἀνέκδοτη περιγραφή, ἀπὸ τῆς χειρόγραφης ἀνα-
μνήσεως τοῦ Ἀμβροσίου Τζίφου.

Φωτοτυπία τῆς ἐγγραφῆς τοῦ Ἡμερολογίου τῆς 28ης Ὀκτωβρίου 1940.

Ἡ πίσω σκάλα τοῦ σπιτιοῦ τῆς Κηφισιάς πού ἀνέβηκε ὁ Γκράτσι καί ἡ πόρτα πού ἀνοίξε αὐτοπροσώπως ὁ Μεταξᾶς.

Τὸ σαλόνι τοῦ Ἰω. Μεταξᾶ, ὅπου ἐπιδόθηκε τὸ τηλεσίγραφο. Στὸν καναπέ ἐκάθησε ὁ Μεταξᾶς καί δεξιὰ του, στὴν πολυθρόνα, ὁ Ἴταλὸς πρέσβυς.

ρισσότερον ἀπλῶς καί καθαρῶς φαινομενική. Ἡ Ἴταλικὴ Κυβέρνησις κατέληξεν ὡς ἐκ τούτου εἰς τὴν ἀπόφασιν νὰ ζητήσῃ ἀπὸ τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν, ὡς ἐγγύησιν τῆς οὐδετερότητος τῆς Ἑλλάδος καί ὡς ἐγγύησιν τῆς ἀσφαλείας τῆς Ἰταλίας, τὸ δικαίωμα νὰ καταλάβῃ διὰ τῶν ἐνόπλων αὐτῆς δυνάμεων καί διὰ τὴν διάρκειαν τῆς σημερινῆς συρράξεως μετὰ τῆς Ἀγγλίας ὠρισμένα στρατηγικὰ σημεῖα τοῦ ἑλληνικοῦ ἐδάφους.

Ἡ Ἴταλικὴ Κυβέρνησις ζητεῖ ἀπὸ τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν ὅπως μὴ ἐναντιωθῇ εἰς τὴν κατάληψιν ταύτην καί μὴ παρεμποδίσῃ τὴν ἐλευθέραν διέλευσιν τῶν στρατευμάτων τῶν προοριζομένων νὰ τὴν πραγματοποιήσωσιν. Ἡ Ἴταλικὴ Κυβέρνησις ζητεῖ ἀπὸ τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν ὅπως δώσῃ αὐθωρεῖ εἰς τὰς στρατιωτικὰς ἀρχὰς τὰς ἀναγκαίας διαταγὰς ἵνα ἡ κατοχὴ αὐτῆς δυναθῇ νὰ πραγματοποιηθῇ κατὰ εἰρηνικὸν τρόπον. Ἐὰν τὰ ἰταλικά στρατεύματα ἤθελον συναντήσῃ ἀντίστασιν, ἡ ἀντίστασις αὐτῆ θὰ καμφθῇ διὰ τῶν ὅπλων καί ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις θὰ ἔφερε τὰς εὐθύναις αἱ ὁποῖαι ἤθελον προκύψῃ ἐκ τούτου.

Ἐπιδίδων τὴν διακοίνωσιν ταύτην ὁ Πρεσβευτὴς τῆς Ἰταλίας μοι προσέθηκε προφορικῶς ὅτι αἱ κινήσεις τῶν ἰταλικῶν στρατευμάτων πρὸς εἴσοδον εἰς τὸ ἑλληνικὸν ἔδαφος θὰ ἀρχίσωσι τὴν ἡμέραν ταύτην.

Ἀπήντησα εἰς τὸν Πρεσβευτὴν τῆς Ἰταλίας ὅτι ἐθεώρουν τὸ περιεχόμενον τῆς διακοινώσεως ταύτης καί τὸν τηλεσιγραφικὸν αὐτῆς χαρακτῆρα ὡς κήρυξιν πολέμου τῆς Ἰταλίας κατὰ τῆς Ἑλλάδος.

Προσθέτω πρὸς πληροφορίαν σας ὅτι ἡ Ἑλλὰς θὰ ἀμυνθῇ με ὅλας τῆς τὰς δυνάμεις κατὰ τῆς ἰταλικῆς εἰσβολῆς.

Μεταξᾶς

Διάγγελμα τοῦ Πρωθυπουργοῦ πρὸς τὸν Ἑλληνικὸν Λαόν

28 Ὀκτωβρίου 1940

Ἡ στιγμὴ ἐπέστη πού θὰ ἀγωνισθῶμεν διὰ τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς Ἑλλάδος, τὴν ἀκεραιότητα καί τὴν τιμὴν τῆς. Μολονότι ἐτηρήσαμεν τὴν πλέον αὐστηρὰν οὐδετερότητα καί ἴσην πρὸς ὅλους, ἡ Ἰταλία, μὴ ἀναγνωρίζουσα εἰς ἡμᾶς τὸ δικαίωμα νὰ ζῶμεν ὡς ἐλεύθεροι Ἕλληνες, μοῦ ἐζήτησε σήμερον τὴν 3ην πρωϊνὴν τὴν παράδοσιν τμημάτων τοῦ ἐθνικοῦ ἐδάφους, κατὰ τὴν ἰδίαν αὐτῆς βούλησιν, καί μοῦ ἀνεκοίνωσεν ὅτι, πρὸς κατάληψιν αὐτῶν, ἡ κίνησις τῶν στρατευμάτων τῆς θὰ ἤρχιζε τὴν ἡμέραν ταύτην. Ἀπήντησα εἰς τὸν Ἰταλὸν Πρέσβυν ὅτι θεωρῶ καί τὸ αἶτημα αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ καί τὸν τρόπον με τὸν ὁποῖον γίνεται τοῦτο ὡς κήρυξιν πολέμου τῆς Ἰταλίας κατὰ τῆς Ἑλλάδος.

Τώρα θὰ ἀποδείξωμεν ἐὰν πράγματι εἴμεθα ἄξιοι τῶν προγόνων μας καί τῆς ἐλευθερίας τὴν ὁποῖαν μᾶς ἐξησφάλισαν οἱ προπάτορές μας. Ὅλον τὸ Ἔθνος ἄς ἐγερθῇ σύσσωμον. Ἀγωνισθῆτε διὰ τὴν Πατρίδα, τὰς γυναῖκας καί τὰ παιδιά σας καί τὰς ἱεράς μας παραδόσεις.

Νῦν ὑπὲρ πάντων ὁ ἀγὼν.

Ἰωάννης Μεταξᾶς

Διάγγελμα τῆς Α. Μ. τοῦ Βασιλέως πρὸς τὸν Ἑλληνικὸν Λαόν

Ὁ Πρόεδρος τῆς Κυβερνήσεως σᾶς ἀνήγγειλε πρὸ ὀλίγου ὑπὸ ποίους ὄρους ἠναγκάσθημεν νὰ κατέλθωμεν εἰς πόλεμον κατὰ τῆς Ἰταλίας, ἐπιβουλευθείσης τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς Ἑλλάδος.

Κατὰ τὴν μεγάλην αὐτὴν στιγμὴν εἶμαι βέβαιος ὅτι κάθε Ἕλληνας καί κάθε Ἑλ-

ληνὶς θὰ ἐκτελέσῃ τὸ καθήκον των μέχρι τέλους καὶ θὰ φανῶσιν ἀντάξιοι τῆς ἐνδόξου ἡμῶν ἱστορίας.

Μὲ πίστιν εἰς τὸν Θεὸν καὶ εἰς τὰ πεπρωμένα τῆς φυλῆς, τὸ Ἔθνος σύσσωμον καὶ πειθαρχοῦν ὡς εἰς ἄνθρωπος θὰ ἀγωνισθῆ ὑπὲρ βωμῶν καὶ ἐστιῶν μέχρι τελικῆς νίκης.

Ἐν τοῖς Ἀνακτόροις τῶν Ἀθηνῶν, τῆ 28 Ὀκτωβρίου 1940

Γεώργιος Β΄

Πρῶτον πολεμικὸν ἀνακοινωθὲν τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου

28 Ὀκτωβρίου 1940

Αἱ Ἰταλικαὶ στρατιωτικαὶ δυνάμεις προσβάλλουν ἀπὸ τῆς 5.30' σήμερον τὰ ἡμέτερα τμήματα προκαλύψεως τῆς ἑλληνοαλβανικῆς μεθορίου.

Αἱ ἡμέτεραι δυνάμεις ἀμύνονται τοῦ πατρίου ἐδάφους.

29 Ὀκτωβρίου, Τρίτη — 2α ἡμέρα

Τίποτε νεώτερον. Σύμπτυξις προφυλακῶν μας Ἡπείρου εἰς τὴν κυρίαν γραμμὴν μάχης. Πίσις ἀριστερᾶς πτέρυγος — ὀπισθεν Καλαμᾶ. — Ἐδῶ ἐργασία τακτοποιεῖται. — Ἐπίσης σίτι. — Κανεὶς βομβαρδισμός. — Μὲ ἀνησυχεῖ ἢ ὑπεραιοδόξος Κοινὴ Γνώμη.

30 Ὀκτωβρίου, Τετάρτη — 3η ἡμέρα

Πρωτὶ συγκέντρωσις δημοσιογράφων. Τοὺς ἐκθέτω κατάστασιν πολιτικὴν, στρατιωτικὴν. Ἐκφράζω πίστιν μου τελικὴν νίκην. Ἀλλὰ προσθέτω περιπέτειαν ἐν τῷ μεταξὺ καὶ ἀτυχήματα. Λαὸς νὰ μὴ παρασύρεται ἀπὸ ψευδεῖς ἐπιτυχίας. Χρειάζεται ψυχραιμία, ὑπομονή, καρτερία. — Βράδῃ παρακολούθησις στρατιωτικῆς καταστάσεως. Ἴσως ἀργότερα ἐγκατάλειψις Ἰωαννίνων πρὸς ἐξασφάλισιν συγκεντρώσεως.

Νανὰ καὶ παιδιὰ Καστρὶ, γιατί ἔχει καταφύγιον. Τὰ βλέπω κάθε μέρα. Ἀπόψε αἰσθάνομαι τὴν μελαγχολίαν τῆς στερήσεώς των.

Ἀνακοινώσεις τοῦ πρωθυπουργοῦ Ι. Μεταξᾶ πρὸς τοὺς ἰδιοκτῆτας καὶ ἀρχισυντάκτας τοῦ ἀθηναϊκοῦ τύπου εἰς τὸ Γενικὸν Στρατηγεῖον τὴν 30 Ὀκτωβρίου 1940

Κύριοι,

Ἐχω λογοκρισίαν καὶ ἡμπορῶ νὰ σᾶς ὑποχρεώσω νὰ γράφετε μόνον ὅ,τι θέλω. Αὐτὴν τὴν ὥραν ὁμως δὲν θέλω μόνον τὴν πέννα σας. Θέλω καὶ τὴν ψυχὴν σας. Γι' αὐτὸ σᾶς ἐκάλεσα σήμερα γιὰ νὰ σᾶς μιλήσω μὲ χαρτιὰ ἀνοιχτά. Θὰ σᾶς εἰπῶ τὰ πάντα. Θὰ σᾶς εἰπῶ ἀκόμη καὶ τὰ μεγάλα μου πολιτικὰ μυστικά. Θέλω νὰ ξέρετε καὶ σεῖς ὅλα τὰ σχετικὰ μὲ τὴν ἐθνικὴν μας περιπέτειαν ὥστε νὰ γράφετε, ὅχι συμμορφούμενοι πρὸς τὰς ὁδηγίας μου, ἀλλὰ ἐμπνεόμενοι εἰς τὴν προσωπικὴν σας πίστιν ἀπὸ τὴν γνώσιν τῶν πραγμάτων.

Σᾶς ἀπαγορεύω νὰ ἀνακοινώσητε σχετικὰ καὶ τὸ παραμικρὸν σ' ὅποιονδήποτε. Ἀπολύτως καὶ γιὰ οἰονδήποτε λόγον. Κάθε παράβασις αὐτῆς τῆς ἐντολῆς μου θὰ ἔχη διὰ τὸν ὑπεύθυνον—καὶ νὰ εἰσθε βέβαιοι ὅτι θὰ εὑρεθῆ ὁ ὑπεύθυνος—τὰς συνε-

Ἡ ἐπιστράτευσις. Οἱ Ἕλληνες ἐπήγαιναν στὸν πόλεμον αὐτὸν σὰν σὲ πανηγύρι.

Ὁ Ἰω. Μεταξᾶς σὲ ἓνα στρατῶνα.

πείας τὰς ὁποίας πρέπει νὰ ἔχη σὲ πόλεμο ζωῆς ἢ θανάτου τοῦ Ἔθνους ἢ προδοσία ἐνὸς μεγάλου μυστικοῦ, ἔστω καὶ αὐτὸ ἀν ἔγινε ἀπὸ ἀφέλεια, καὶ χωρὶς τὴν παρὰ μικρὴ κακὴ πρόθεσι. Φυσικὰ ἔχω τὸν λόγον σας.

Μὴ νομίζετε ὅτι ἡ ἀπόφασις τοῦ ΟΧΙ πάρηκε ἔτσι σὲ μιὰ στιγμή. Μὴ φαντασθῆτε ὅτι ἐμπήκαμε στὸν πόλεμο αἰφνιδιαστικά. Ἦ ὅτι δὲν ἔγινε πᾶν ὅ,τι ἐπετρέπετο καὶ μποροῦσε νὰ γίνη διὰ τὸν ἀποφύγουμε.

Ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τῆς καταλήψεως τῆς Ἀλβανίας τὸ Πάσχα πέρυσι, τὸ πρᾶγμα ἄρχισε νὰ φαίνεται. Ἀπὸ τὸν περασμένο Μάϊο εἶπα καθαρὰ στὸν κ. Γκράτσι ὅτι ἀν προσεβαλλόμεθα εἰς τὰ ἔθνικα κυριαρχικά μας δικαιώματα, θὰ ἀντιστάμεθα ἀντὶ πάσης θυσίας καὶ δι' ὅλων τῶν μέσων μας.

Συγχρόνως ὁμως μοῦ ἤρχοντο ἀπὸ τὴν Ρώμην, ἀπὸ τὴν Βουδαπέστην, ἀπὸ τὰ Τίρανα, ἀπὸ παντοῦ, πληροφορίαι ἀντίθετοι.

Εἰς τὰς 15 Αὐγούστου ἔγινε ὁ τορπιλλισμὸς τῆς «Ἑλλης». Γνωρίζετε ὅτι ἀπὸ τὴν πρώτην στιγμήν διεπιστώθη ὅτι τὸ ἔγκλημα ἦτο Ἰταλικόν. Ἐν τούτοις δὲν ἐπετρέψαμεν νὰ γνωσθῆ ὅτι εἴχομεν καὶ τὰς ὑλικὰς πλέον ἀποδείξεις περὶ τῆς ἐθνικότητος τοῦ ἔγκληματιοῦ. Συγχρόνως ὁμως διέταξα τὰ ἀντιτορπιλλικά τὰ ὁποία συνώδευαν τὰ πλοῖα πού μετέφερον τοὺς προσκυνητὰς ἀπὸ τὴν Τήνον μετὰ τὸ ἔγκλημα, ἀν προσβληθῶν ἀπὸ ἀεροπλάνα ἢ ὁποσδήποτε ἄλλως νὰ κάμουν ἀμέσως χρῆσιν τῶν ὄπλων.

Θὰ σᾶς ἀποκαλύψω τώρα, ὅτι τότε διέταξα νὰ βολιδοσκοπηθῆ καταλλήλως τὸ Βερολίνον. Μοῦ διεμνήθη ἐκ μέρους τοῦ Χίτλερ ἡ σύστασις νὰ ἀποφύγω οἰονδήποτε μέτρον δυνάμενον νὰ θεωρηθῆ ἀπὸ τὴν Ἰταλίαν πρόκλησις. Ἐκαμα τὸ πᾶν διὰ νὰ μὴ μποροῦν οἱ Ἰταλοὶ νὰ ἐμφανισθῶν ὡς δυνάμενοι νὰ ἔχουν ὄχι ἀφορμὰς καὶ λόγους, ἀλλ' οὔτε εὐλογοφανῆς παράπουν ἐκ μέρους μας, ἀν καὶ ἀπὸ τὴν πρώτην στιγμήν ἀντελήφθην τί πράγματι ἐσήμαινε ἡ ὄλως ἀόριστος σύστασις τοῦ Βερολίνου. Σεῖς καλύτερον παντὸς ἄλλου γνωρίζετε ὅτι ἔκαμα τὸ πᾶν διὰ νὰ μὴ δώσωμεν ἀφορμὴν ἐμφάνισης τῆς Ἰταλίας ὡς δυναμένης νὰ ἔχη οὔτε εὐλογοφανεῖς καὶ ἀφορμὰς αἰτιάσεων. Λόγω τοῦ ἐπαγγέλματός σας ἔχετε παρακολουθήσει εἰς ὅλες τὶς λεπτομέρειας τὴν ἱστορίαν τῶν ἀτελειῶτων Ἰταλικῶν προκλήσεων, δημοσιογραφικῶν καὶ ἄλλων, ἀλλὰ καὶ τὴν χριστιανικὴν ὑπομονὴν τὴν ὁποίαν ἐτηρήσαμεν προσποιούμενοι ὅτι δὲν τίς καταλαβαίνουμε, περιοριζόμενοι μόνον εἰς δημοσιογραφικὰς ἀνασκευὰς τῶν Ἰταλικῶν ἐναντίον μας κατηγοριῶν.

Ὁμολογῶ ὅτι ἐμπρὸς εἰς τὴν φοβερὰν εὐθύνην τῆς ἀναμίξεως τῆς Ἑλλάδος εἰς τέτοιον μάλιστα πόλεμον ἔκρινα πῶς καθῆκον μοῦ ἦτο νὰ δῶ ἐὰν θὰ ἦτο δυνατόν νὰ προφυλάξω τὸν τόπον αὐτὸν ἔστω καὶ διὰ παντὸς τρόπου, ὁ ὁποῖος θὰ ἐσυμβιάζετο μὲ τὰ γενικώτερα συμφέροντα τοῦ Ἔθνους. Εἰς σχετικὰς βολιδοσκοπήσεις πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τοῦ Ἄξονος μοῦ ἐδόθη νὰ ἐννοήσω σαφῶς ὅτι μόνη λύσις θὰ ἦμποροῦσε νὰ εἶναι μία ἐκουσία προσχώρησις τῆς Ἑλλάδος εἰς τὴν «Νέαν Τάξιν». Προσχώρησις πού θὰ ἐγίνετο λίαν εὐχαρίστως δεκτὴ ἀπὸ τὸν Χίτλερ ὡς «ἔραστην τοῦ Ἑλληνικοῦ πνεύματος». Συγχρόνως ὁμως μοῦ ἐδόθη νὰ ἐννοήσω ὅτι ἡ ἔνταξις εἰς τὴν Νέαν Τάξιν προϋποθέτει προκαταρκτικὴν ἄρσιν ὅλων τῶν παλαιῶν διαφορῶν μὲ τοὺς γείτονάς μας, καὶ καὶ μὲν αὐτὸ θὰ συνεπήγετο φυσικὰ θυσίας τινὰς διὰ τὴν Ἑλλάδα, ἀλλὰ αἱ θυσίαι θὰ ἔπρεπε νὰ θεωρηθῶν ἀπολύτως «ἀσήμαντοι» ἐμπρὸς εἰς τὰ «οἰκονομικὰ καὶ ἄλλα πλεονεκτήματα» τὰ ὁποῖα θὰ εἶχε διὰ τὴν Ἑλλάδα ἡ Νέα Τάξις εἰς τὴν Εὐρώπην καὶ εἰς τὴν Βαλκανικὴν. Φυσικὰ, μὲ πᾶσαν περίσκεψιν καὶ ἀνεπιστήμω, ἐπέδωξα δι' ὅλων τῶν μέσων νὰ κατατοπισθῶ συγκεκριμένως συγκατακλιμένως καὶ ἵσαν αἱ θυσίαι αὐταὶ μὲ τὰς ὁποίας ἡ Ἑλλάς θὰ ἔπρεπε νὰ πληρώσῃ τὴν ἀτίμωσιν τῆς ἐξ ἰδίας θελήσεως προσφορᾶς τῆς νὰ ὑπαχθῆ ὑπὸ τὴν Νέαν Τάξιν. Μὲ καταφανῆ προ-

πάθειαν ἀποφυγῆς σαφοῦς καθορισμοῦ, μοῦ ἐδόθη νὰ καταλάβω ὅτι ἡ πρὸς τοὺς Ἑλληνας στοργὴ τοῦ Χίτλερ ἦτο ἡ ἐγγύησις ὅτι αἱ θυσίαι αὐταὶ περιωρίζοντο «εἰς τὸ ἐλάχιστον δυνατόν». Ὅταν ἐπέμεινα νὰ κατατοπισθῶ πόσον, ἐπὶ τέλους, θὰ μποροῦσε νὰ εἶναι αὐτὸ τὸ «ἐλάχιστον», τελικῶς μᾶς ἐδόθη νὰ καταλάβωμεν, ὅτι τοῦτο συνίστατο εἰς μερικὰς ἱκανοποιήσεις πρὸς τὴν Ἰταλίαν δυτικῶς μέχρι Πρεβέζης, ἴσως καὶ πρὸς τὴν Βουλγαρίαν ἀνατολικῶς μέχρι Δεδεαγάτς.

Δηλαδή θὰ ἔπρεπε διὰ ν' ἀποφύγωμεν τὸν πόλεμον νὰ γίνωμεν ἐθελονταὶ δοῦλοι καὶ νὰ πληρώσωμεν αὐτὴν τὴν τιμὴν μὲ τὸ ἀπλωμα τοῦ δεξιοῦ χεριοῦ τῆς Ἑλλάδος πρὸς ἀκρωτηριασμὸν ἀπὸ τὴν Ἰταλίαν, καὶ τοῦ ἀριστεροῦ ἀπὸ τὴν Βουλγαρίαν.

Φυσικὰ δὲν ἦτο δύσκολον νὰ προβλέψῃ κανεὶς ὅτι εἰς μίαν τοιαύτην περίπτωσιν οἱ Ἄγγλοι θὰ ἔκοβαν καὶ αὐτοὶ τὰ πόδια τῆς Ἑλλάδος. Καὶ μὲ τὸ δίκαιόν των. Κυρίαρχοι πάντοτε τῆς θαλάσσης δὲν θὰ παρέλειπαν, ὑπερασπίζοντες πλέον τὸν ἑαυτὸν των, ἔπειτα ἀπὸ μίαν τοιαύτην αὐτοδούλωσιν τῆς Ἑλλάδος εἰς τοὺς ἐχθρούς των, νὰ καταλάβουν τὴν Κρήτην καὶ τὰς ἄλλας νήσους μας τουλάχιστον. Τὸ συμπέρασμα αὐτὸ δὲν προέκυπτε μόνον ἀπὸ τὴν πλέον ἀπλὴν λογικὴν, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ἀσφαλεῖς καὶ βεβαίαις πληροφορίας ἐξ Αἰγύπτου, καθ' ὅς εἶχεν ἦδη προμελετηθῆ καὶ ἀντιμετωπισθῆ ἡ ἐνέργεια πού θὰ ἔπρεπε νὰ γίνη, ὡς φυσικὸν ἐπακόλουθον πάσης τυχόν ἐκουσίας ἢ ἀκουσίας συνεργασίας τῆς Ἑλλάδος μὲ τὸν Ἄξονα, εἰς τὰς Ἑλληνικὰς νήσους καὶ πρὸς παρεμπόδιση ἐν (τοιαύτῃ) περιπτώσει τῆς δυνατότητος διὰ τὸν Ἄξονα νὰ τὰς χρησιμοποιοῖσιν.

Δὲν δύναμαι ἀφ' ἑτέρου νὰ μὴ παραδεχθῶ ὅτι εἰς μίαν τοιαύτην περίπτωσιν τὸ δίκαιον δὲν θὰ εὐρίσκετο μὲ τὸ μέρος τῆς Κυβερνήσεως τῶν Ἀθηνῶν, καὶ νὰ μὴ ἀναγνωρίσω, ὅτι ἕνας λαὸς δικαίως θὰ ἐτάσσετο ἐναντίον τῆς Κυβερνήσεως, ἡ ὁποία διὰ νὰ τὸν προφυλάξῃ ἀπὸ τὸν πόλεμον θὰ τὸν κατεδίκαζε εἰς ἐθελουσίαν ὑποδούλωσιν μετ' ἐθνικοῦ ἀκρωτηριασμοῦ.

Αὐτὴ ἡ δῆθεν προφύλαξις θὰ ἦτο διὰ τὴν τύχην τῆς εἰς τὸ μέλλον Ἑλληνικῆς φυλῆς πλέον ὀλεθρία καὶ ἀπὸ τὰς χειροτέρας ἔστω συνεπειὰς ὁποιοῦδήποτε πολέμου. Τὸ δίκαιον λοιπὸν δὲν θὰ ἦτο μὲ τὸ μέρος τῆς Κυβερνήσεως τῶν Ἀθηνῶν, ἐὰν ἡ τελευταία ἐνήργει κατὰ τὰς ὑποδείξεις τοῦ Βερολίνου, πού ἀνέφερα. Τὸ δίκαιον θὰ ἦτο μὲ τὸ μέρος τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ, ὁ ὁποῖος δικαίως θὰ κατεδίκαζεν αὐτὴν, καὶ τῶν Ἄγγλων οἱ ὁποῖοι, ὑπερασπίζοντες τὴν ὑπαρξίν των, ἐπίσης δικαίως θὰ ἐλάμβαναν τὰ μέτρα πού ἐφέροντο ἔχοντες μελετήσει, εἰσακούοντες ἄλλωστε τὰς δικαίας αἰτιάσεις τῶν Ἑλλήνων, οἱ αὐτοὶ θὰ προέκυπτον ἐν καιρῷ, ἀν ἐδίδοτο ἡ εὐλογος αὐτὴ ἀφορμὴ.

Θὰ ἐδημιουργοῦντο ἔτσι ὄχι δύο, ὅπως τὸ 1916, ἀλλὰ τρεῖς αὐτὴν τὴν φορὰν Ἑλλάδες. Πρῶτη θὰ ἦτο ἡ «ἐπίσημος τῶν Ἀθηνῶν», ἡ ὁποία θὰ εἶχε φθάσει εἰς τὴν πόρωσιν καὶ τὸ κατάντημα, διὰ νὰ ἀποφύγῃ τὸν πόλεμον, νὰ δεχθῆ νὰ γίνη ἐθελουσίως δοῦλος πληρώνουσα μάλιστα τὴν τιμὴν αὐτὴν καὶ μὲ τὴν συγκατάθεσίν της νὰ αὐτοακρωτηριασθῆ τραγικώτατα, παραδίδουσα εἰς τὴν δουλείαν πληθυσμοὺς ἀμιγῶς Ἑλληνικοὺς καὶ μάλιστα δύναμαι νὰ εἶπω τοὺς Ἑλληνικωτέρους τῶν Ἑλληνικῶν τοιούτους. Δευτέρα θὰ ἦτο ἡ πραγματικὴ Ἑλλάς. Δηλαδή ἡ παμπηφία τῆς κοινῆς γνώμης τοῦ Ἔθνους, τὸ ὁποῖον ποτὲ δὲν θὰ ἀπεδέχετο τὴν ἐθελουσίαν του ὑποδούλωσιν πληρωνομένην μάλιστα μὲ ἐθνικὸν ἀκρωτηριασμὸν ἀφόρητον καὶ ἰσοδυναμοῦσαν μὲ τὴν ὀριστικὴν ἀτίμωσιν καὶ μελλοντικὴν βεβαίαν ἐκμηδένισιν τοῦ Ἑλληνισμοῦ ὡς ἐννοίας καὶ ὄντοτης, ἐκμηδένισιν πρῶτον ἠθικὴν, καὶ δεύτερον, ἐν συνεχείᾳ τῆς ἠθικῆς καὶ ὑλικῆς. Τὸ Ἔθνος οὐδέποτε θὰ συνεχῶρει εἰς τὸν Βασιλέα καὶ τὴν Ἐθνικὴν Κυβέρνησιν τῆς 4ης Αὐγούστου τοιαύτην πολιτικὴν. Τρίτη, τέλος, θὰ προέκυπτε μία ἀκόμη Ἑλ-

λάς, ἡ Ἑλλάς τὴν ὁποίαν δὲν θὰ παρέλειπαν νὰ δημιουργήσουν, φυσικὰ μὲ τὴν ἐπικλή-
σιν τοῦ δημοκρατισμοῦ, οἱ δημοκρατικοὶ Ἕλληνες ὑπὸ τὴν κάλυψιν τοῦ βρετανικοῦ
στόλου εἰς τὰς νήσους Κρήτην καὶ τὰς ἄλλας. Ἡ τρίτη Ἑλλάς, ἡ «δημοκρατική»,
θὰ εἶχε μὲ τὸ μέρος τῆς ὄχι μόνον τὴν πρόθυμον ὑποστήριξιν τῆς Ἀγγλίας, εἰς τὴν
ὁποίαν θὰ ἔδιδε τὸ δικαίωμα νὰ καλύψῃ τὰς νήσους μας, καλυπτομένη καὶ ἡ ἴδια εἰς
τὴν Βόρειον Ἀφρικὴν, ἀλλὰ θὰ εἶχε μὲ τὸ μέρος τῆς καὶ τὸ Ἔθνικόν δίκαιον. Ἡ ἠθική
τῆς δύναμις λοιπὸν θὰ ἀπερρόφα μοιραίως τὴν ἐπίσημον Ἑλλάδα, διότι θὰ διέθετεν
ἢ τρίτη αὐτὴ Ἑλλάς τὴν ἀνεπιφύλακτον ἔγκρισιν καὶ ἐνίσχυσιν τῆς ἀνεπιστήμου, τῆς
« Δευτέρας Ἑλλάδος », τῆς Ἐθνικῆς δημοσίας γνώμης ἐν τῇ παμφηφίᾳ τῆς.

Ἐξῆς, κύριοι, τὴν περίοδον τοῦ Ἐθνικοῦ Διχασμοῦ, ποῦ ἐδημιουργήθη τὸ 1916,
ὅταν ἀπὸ τὴν κατάστασιν ἐκείνην προέκυψαν δύο Ἑλλάδες, ἡ τῶν Ἀθηνῶν, καὶ ἡ τῆς
Θεσσαλονίκης. Τὸν κίνδυνον ἀπὸ μίαν διαίρεσιν τῆς Ἑλλάδος προκύπτουσαν συνεπεῖα
τοῦ Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου, ὅπως ἡ διαίρεσις τοῦ 1916 προέκυψε συνεπεῖα
τοῦ Α' Παγκοσμίου Πολέμου, μίαν νέαν διαίρεσιν μάλιστα πολὺ τραγικωτέραν, διότι
ὅπως τὴν ἐσκιαγράφησα δὲν θὰ ἦτο κἂν διχασμὸς ἀλλὰ τριχοτομισμὸς, τὸν κίνδυνον
αὐτὸν θεωρῶ, κύριοι, διὰ τὸ Ἔθνος καὶ τὸ μέλλον του ἀσυγκρίτως χειρότερον ἀπὸ
τὸν πόλεμον, ἔστω καὶ αὐτὸν τὸν πόλεμον ἀπὸ τὸν ὁποῖον εἶναι δυνατὸν καὶ δουλω-
μένην νὰ βγῇ προσωρινῶς ἡ Ἑλλάς. Λέγω, προσωρινῶς, διότι πιστεύω ἀκράδαντα,
ὅτι τελικῶς ἡ νίκη θὰ εἶναι μὲ τὸ μέρος μας.

Γιατὶ οἱ Γερμανοὶ δὲν θὰ νικήσουν. Δὲν μποροῦν νὰ νικήσουν. Ὑπάρχουν πολλὰ
ἐμπόδια.

Ἡ Ἑλλάς εἶναι ἀποφασισμένη νὰ μὴ προκαλέσῃ μὲν μὲ κανένα τρόπο κανένα,
ἀλλὰ καὶ μὲ κανένα τρόπο νὰ μὴ ὑποκύψῃ. Πρὸ παντὸς εἶναι ἀποφασισμένη νὰ
ὑπερασπίσῃ τὰ ἐδάφη τῆς, ἔστω καὶ ἂν πρόκειται νὰ πέσῃ. Ἦδη δὲ ἡ ἀπόφασίς τῆς
αὐτῆ καὶ ἡ πολιτικὴ τῆς αὐτῆ, χάρις εἰς τὴν ὁποίαν ἀπρόκλητα προσεβλήθη, χάρισαν
εἰς τὸν τόπον καὶ τὸν Λαὸν μας τὸ πλέον ἀνεκτίμητον τῶν ἀγαθῶν καὶ τὸ μεγαλύτε-
ρον στοιχεῖον τῆς δυνάμεώς του.

Αὐτὴ ἡ πολιτικὴ ἔδωσεν εἰς τὸν Λαὸν τὴν ἀπόλυτην ψυχικὴ καὶ πανεθνικὴν
ἑνωσί του.

Σήμερα ὅμως ἐπὶ πλέον ὑπάρχουν καὶ μερικοὶ ἄλλοι παράγοντες ποῦ προδικά-
ζουν τὴν τελικὴν μας νίκη. Ἡ Τουρκία δὲν εἶναι ὅπως τὸ 1916 σύμμαχος τῶν Γερμα-
νῶν, εἶναι σύμμαχος τῶν Ἀγγλων. Ἡ Βουλγαρία βέβαια ἐνεδρεῖ καὶ τώρα ὅπως καὶ
τότε, ἀλλὰ ἐν πάσῃ περιπτώσει, αὐτὴν τὴν ἐποχὴν, τοῦλάχιστον πρὸς τὸ παρὸν, δὲν
τολμᾷ. Ὁ καιρὸς ὅμως δὲν δουλεῖ διὰ τὸν Ἄξονα. Δουλεῖ γιὰ τοὺς ἀντιπάλους
του. Τέλος, διὰ τὴν Γερμανίαν ἡ νίκη θὰ ἦτο ἐν πάσῃ περιπτώσει δυνατὴ μόνον μὲ
κοσμοκρατορίαν.

Ἄλλ' ἡ κοσμοκρατορία διὰ τὴν Γερμανίαν κατέστη ὀριστικὰ ἀδύνατος στὴν
Δουγκέρκη. Ὁ πόλεμος διὰ τὸν Ἄξονα ἔχει χαθῆ ἀπὸ τὴν στιγμήν ποῦ ἡ Ἀγγλία
διεκήρυξε: « Θὰ πολεμήσωμεν ἔστω καὶ μόνον εἰς τὸ νησί μας καὶ πέραν τῶν θαλασ-
σῶν, θὰ πολεμήσωμεν μέχρι τῆς νίκης ».

Ἄλλὰ ἐπὶ πλέον καὶ ἡμεῖς οἱ Ἕλληνες πρέπει νὰ γνωρίζωμεν ὅτι δὲν πολεμοῦμεν
μόνον διὰ τὴν νίκην, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν δόξαν.

Δὲν ξέρω ἂν κανεὶς ἀντιβενιζελικὸς ἀπὸ σᾶς εἶναι πάντοτε καὶ ἀδιάλλακτος.

(—Εἶμαι ἐγώ, κύριε Πρόεδρε, ἀπήντησεν εἰς ἀπὸ τοὺς συναδέλφους ποῦ παρί-
σταντο, γνωστότατος παλαίμαχος, πάντοτε ἀσυμφιλίωτος καὶ ἀδιάλλακτος ἀνεκᾶθεν
ἀρθρογράφος τοῦ «ἀντιβενιζελικοῦ στρατοπέδου»¹).

1. Ὁ Νικ. Κρανιωτάκης.

Λοιπὸν ἀκοῦστε γιὰ νὰ συνεννοηθοῦμε. Ἐγώ, κύριοι, ὅπως ἐπαρκῶς σᾶς ἐξηγή-
σα, ἐτήρησα μέχρι σήμερον τὴν πολιτικὴν τοῦ ἀειμνήστου Βασιλέως Κωνσταντίνου, δη-
λαδὴ τὴν πολιτικὴν τῆς αὐστηρᾶς οὐδετερότητος. Ἐκανα τὸ πᾶν διὰ νὰ κρατήσω
τὴν Ἑλλάδα μακρὰν τῆς συγκρούσεως τῶν μεγάλων κολοσσῶν.

Ἦδη, μετὰ τὴν ἄδικον ἐπίθεσιν τῆς Ἰταλίας, ἡ πολιτικὴ τὴν ὁποίαν ἀκολουθῶ
εἶναι ἡ πολιτικὴ τοῦ ἀειμνήστου Βενιζέλου. Διότι εἶναι ἡ πολιτικὴ τοῦ συνταυτισμοῦ
τῆς Ἑλλάδος μὲ τὴν τύχην τῆς Δυνάμεως, διὰ τὴν ὁποίαν ἡ θάλασσα εἶναι ἀνεκᾶθεν
ὅπως εἶναι καὶ διὰ τὴν Ἑλλάδα, ὄχι τὸ ἐμπόδιον ποῦ χωρίζει ἀλλὰ ἡ ὑγρὰ λεωφό-
ρος ποῦ συνδέει. Βέβαια εἰς τὴν ἱστορίαν μας τὴν νεωτέραν δὲν εἶχαμε μόνον εὐγνω-
μοσύνης λόγους καὶ ἀφορμὰς διὰ τὴν Ἀγγλίαν, τῆς ὁποίας ἄλλως τε ἡ μεταπολεμικὴ
πολιτικὴ τῶν τελευταίων ἰδίως ἐτῶν εἶναι πολιτικὴ μεγίστων καὶ
ἱστορικῶν Ἀγγλικῶν εὐθυνῶν. Ἀλλὰ τὰς εὐθύνas τῆς τὰς ἀποδίδει ἡ Ἀγγλία
σήμερον μὲ τὴν ὑπερήφανον ἀποφασιστικὴν λαοῦ μεγάλου, σώζοντος τὴν ἐλευθε-
ρίαν τοῦ κόσμου καὶ τοῦ πολιτισμοῦ. Διὰ τὴν Ἑλλάδα ἡ Ἀγγλία εἶναι ἡ φυσικὴ
φίλη καὶ ἐπανειλημμένως ἐδείχθη προστάτρια, ἐνίοτε δὲ ἡ μόνη προστάτρια. Ἡ νίκη
θὰ εἶναι καὶ δὲν μπορεῖ παρὰ νὰ εἶναι δική τῆς. Θὰ εἶναι νίκη τοῦ Ἀγγλοσαξονικοῦ
κόσμου, ἀπέναντι τοῦ ὁποίου ἡ Γερμανία, ἀφοῦ ἔως τώρα δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐπιτύχῃ
ὀριστικὸν ἀποτέλεσμα, εἶναι καταδικασμένη νὰ συντριβῆ. Διότι ἀπὸ τώρα καὶ πλέον
ὁ ὀρίζων δὲν πρέπει νὰ θεωρῆται διὰ τὸν Ἄξονα ἀνεφελος οὔτε πρὸς ἀνατολάς, καὶ ἡ
Ἀνατολή εἶναι πάντοτε μυστηριώδης. Πάντοτε ἦτο, ἀλλὰ σήμερον ὑπὲρ ποτὲ εἶναι
γεμάτη ἀπρόοπτα καὶ μυστήρια. Τελικῶς λοιπὸν θὰ νικήσωμεν. Καὶ θέλω, φεύγοντας
ἀπὸ τὴν αἴθουσαν αὐτὴν, νὰ πάρτε μαζί σας ὅλην τὴν δική μου ἀπόλυτην βεβαιό-
τητα ὅτι θὰ νικήσωμεν. Ἐν τούτοις πρέπει νὰ σᾶς ἐπαναλάβω ὅτι ἐπισημότερον
διεκήρυξα ἀπὸ τὴν πρώτην στιγμὴν: Ἡ Ἑλλάς δὲν πολεμᾷ διὰ τὴν νίκην. Πολεμᾷ
διὰ τὴν Δόξαν. Καὶ διὰ τὴν τιμὴν τῆς. Ἐχει ὑποχρέωσιν πρὸς τὸν ἑαυτὸν τῆς νὰ
μείνῃ ἄξια τῆς ἱστορίας τῆς.

Ἡ Ἰταλία εἶναι μεγάλη δύναμις, ὅταν δὲ προχθὲς ἔγινεν ἡ πρώτη ἀεροπορικὴ
ἐπιδρομὴ, ὁμολογῶ ὅτι μὲ ἐκπληξιν ἤκουσα, εἰς σχετικὴν ἐρώτησίν μου, τὴν ἀπάν-
τησιν ὅτι τὰ ἐπιδραμόντα ἀεροπλάνα ἦσαν μόνον Ἰταλικά. Αὐτὸ φθάνει νὰ σᾶς δώσῃ
νὰ καταλάβετε μὲ ποιῆς ἰδέες μπῆκα στὸν πόλεμο.

Ἄλλὰ ὑπάρχουν στιγμὲς κατὰ τίς ὁποῖες ἕνας λαὸς ὀφείλει, ἂν θέλῃ νὰ μείνῃ με-
γάλος, νὰ εἶναι ἱκανὸς νὰ πολεμήσῃ ἔστω καὶ χωρὶς καμὴν ἐλπίδα νίκης. Μόνον
διότι π ρ ε π ε ι. Γνωρίζω ὅτι ὁ Ἑλληνικὸς Λαὸς δὲν θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ δεχθῆ ἄλλο
τι αὐτὴν τὴν στιγμήν. Διότι εἶναι ἐλεύθερος καὶ ἀπερίσπαστος εἰς τὴν φυσικὴν εὐθυ-
κρίσιαν καὶ ὑπερηφάνειαν, ἐφ' ὅσον δὲν ἐδόθη εὐκαιρία νὰ θολωθῆ ἡ κρίσις του δι' ἀγο-
ραίων θορύβων καὶ παραπλανητικῶν ἐκστρατειῶν. Ἐκάμαμε ὅ,τι ἦτο δυνατόν, διὰ νὰ
μὴ ἔχωμεν τὸ παραμικρὸν ἄδικον. Καὶ θὰ ἐξακολουθήσωμεν τὴν ἴδιαν τακτικὴν μέχρι
τέλους. Σᾶς ἔχω στὸ τραπέζι μερικὰ ἔγγραφα. Εἶναι ὄλαι αἱ ἀποδείξεις τῆς Ἰταλικῆς
ἐνέδρας, ἐκ προμελέτης. Ὅταν τελειώσω, μπορεῖτε νὰ τὰ δῆτε. Περιττὸν νὰ πάρτε
σημειώσεις. Συντομώτατα θὰ δημοσιευθοῦν εἰς τὴν Λευκὴν Βίβλον, ἡ ὁποία διέταξα νὰ
ἐκδοθῆ τὸ ταχύτερον.

Δὲν σᾶς κρύβω, κύριοι, ὅτι ἡ κατάσταση εἶναι ἐξαιρετικὰ δύσκολη. Μᾶς περι-
μένουν μάλιστα δοκιμασίαι μεγάλα. Διὰ νὰ μὴ δώσω εὐκαιρίαν πρὸς τὴν ἐπιζητου-
μένην διὰ παντὸς τρόπον ἀφορμὴν κατασυκοφαντήσεώς μας, εὐρέθην ὑποχρεωμένους νὰ
πάρω μίαν ἀπόφασιν ἐξόχως σοβαράν. Νὰ μὴ κάνω τὴν ἐπιστράτευσιν, ὅταν πρὸ
καιροῦ τὴν ἐζήτησε καὶ ἐξακολούθησεν ἐπανειλημμένως νὰ μοῦ τὴν ζητᾷ τὸ Ἐπιτελεῖον.

Ὁ Ἰταλικὸς ὄγκος λοιπὸν εὐρήκεν ἀπέναντί του δυνάμεις πολὺ ἀσθενεῖς, τοῦλά-
χιστον διὰ τὴν κρούσιν τῶν πρώτων ἡμερῶν. Ὁ ρόλος σας εἶναι σήμερον μέγανος

καὶ ἐπισημότατος. Μὴ χάνετε τὸ θάρρος σας, ὅ,τι δὴποτε καὶ ἂν γίνη. Διότι ἄλλως εἶναι ἀδύνατον νὰ φανῆτε ἄξιοι τοῦ λαοῦ σας καὶ τοῦ καθήκοντός σας, τὸ ὁποῖον εἶναι νὰ συντηρήσετε τὴν ἱερὴ φλόγα τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ, νὰ βοηθήσητε τὸν μαχόμενον στρατόν, νὰ ὑπάρξητε συνεργάται τῆς Κυβερνήσεως, ὅ,τι καὶ ἂν αἰσθάνεσθε δι' αὐτήν. Πρέπει νὰ πιστεύσητε σεῖς γιὰ νὰ μπορέσητε νὰ μεταδώσητε τὴν πίστιν εἰς τὸ κοινόν σας, μολονότι αὐτὴν τὴν φορὰν ἔχομεν ὅλοι μας νὰ πάρωμεν ἀπὸ τὸν Ἑλληνικὸν Λαόν, ἀπὸ τὸ ἀπερίγραπτον θάρρος του, καὶ ὄχι νὰ τοῦ δώσωμεν.

Θέλω ἀκόμη νὰ σᾶς εἶπω κάτι. Ζέρω μὲ βεβαιότητα ὅτι ἀπὸ τὴν φοβερὰν αὐτὴν δοκιμασίαν ἢ Ἑλλάς θὰ ὑποφέρῃ. Ζέρω ὅμως ἐπίσης μὲ βεβαιότητα ὅτι τελικῶς θὰ ἐξέλθῃ ὄχι μόνον ἔνδοξος, ἀλλὰ καὶ μεγαλύτερη. Θὰ προσέξατε τὸ τηλεγράφημα τοῦ κ. Τσώρτσιλ τὸ ὁποῖον ἐδημοσιεύθη σήμερον εἰς τὰς ἐφημερίδας, ἀνακοινωθέν ἀπὸ τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν. Λοιπὸν ἐπιθυμῶ νὰ σᾶς τονίσω τοῦτο: Ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι εἰς τὸ τηλεγράφημα αὐτὸ δὲν βλέπουν γραπτὴν τὴν ἐπιβεβαίωσιν ἀγράφου συμφωνίας διὰ τὰ Δωδεκάνησα, δὲν ξέρουσι νὰ διαβάζουν μέσα ἀπὸ τὶς γραμμῆς. Καὶ κάτι ἄλλο ἀκόμη. Τὰ Δωδεκάνησα προδικάζουν...¹»

31 Ὀκτωβρίου, Πέμπτη — 4ῃ ἡμέρα

Ἐλπίδες.— Ἄλλὰ ἂν ἡ προχώρησις εἰς Ἡπειρον εἶναι ταχεῖα; Τότε Ἰωάννινα!— Σφίγγεται ἡ ψυχὴ μου.— Σικηνὴ πάλι μὲ τὴν Λουλοῦ. Ἦθελε νὰ ἀπαλλάξῃ ὠρισμένα πρόσωπα τῆς Νεολαίας. Τὰ εἶχε ἀνάγκη ἡ Νεολαία. Ἄλλὰ δὲν καταλαβαίνει, δὲν καταλαβαίνει! Καὶ ὅμως τὴν ἀγαπῶ τόσο πολὺ! Πῶς ὑποφέρω.— Ζήτημα Κοτζιά. Διαψεύσεις του.— Ἄλλο μὲ Μαυρουδῆ— διὰ νὰ ἀφήσῃ τοὺς Γερμανοὺς προπαγανδιστὰς νὰ φύγουν ἀπὸ τῶρα! Ἐγκαίρως. Αἰσθάνομαι ὅτι μὲ μισεῖ. Ἄλλὰ δὲν τολμᾶ.

1. Μὲ τὰ ἀποσιωπητικὰ αὐτὰ τελειώνει τὸ ἀποστενογραφημένο κείμενο ποῦ βρέθηκε στὸ Ἀρχεῖο τοῦ Ι. Μεταξᾶ.

Τὸ τηλεγράφημα τοῦ Τσώρτσιλ, στὸ ὁποῖο ἀναφέρεται ὁ Ι. Μεταξᾶς, εἶναι τὸ ἐξῆς:

Α. Ε. Πρωθυπουργὸν τῆς Ἑλλάδος Ἰωάννην Μεταξᾶν

28. 10. 1940

Ἡ Ἰταλία εὔρε τὰς ἀπειλὰς τοῦ ἐκφοβισμοῦ ἀνωφελεῖς ἐναντι τοῦ ἡρέμου θάρρους σας. Κατέφυγεν ἐπομένως εἰς ἀπρόκλητον ἐπίθεσιν ἐναντίον τῆς Πατρίδος σας, ἀναζητοῦσα εἰς ἀστηρίκτους κατηγορίας δικαιολογίαν τῆς αἰσχροῦς τῆς ἐπιθέσεως.

Ὁ τρόπος μὲ τὸν ὁποῖον ὁ Ἑλληνικὸς Λαός, ὑπὸ τὴν ἀξίαν ἐμπιστοσύνης ἡγεσίαν σας, ἀντιμετώπισε τοὺς κινδύνους καὶ τὰς προκλήσεις τῶν τελευταίων μηνῶν, κατέκτησε τὸν θαυμασμὸν τοῦ Βρεττανικοῦ Λαοῦ διὰ τὴν Ἑλλάδα. Αἱ αὐταὶ ἀρεταὶ θὰ ἐνισχύσουν τὸν Ἑλληνικὸν Λαόν καὶ κατὰ τὴν παρούσαν στιγμὴν τῆς δοκιμασίας.

Θὰ σᾶς παράσχωμεν ὅλην τὴν δυνατὴν βοήθειαν μαχόμενοι ἐναντίον κοινοῦ ἐχθροῦ καὶ θὰ μοιρασθῶμεν τὴν κοινὴν Νίκην.

Οὐίνστων Τσώρτσιλ

ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 1940

Κηφισιὰ

1 Νοεμβρίου, Παρασκευὴ — 5ῃ ἡμέρα

5ῃ ἡμέρα πολέμου. Βομβαρδισμοὶ Κερκύρας, Κορίνθου, Θεσσαλονίκης δύο, Λαρίσης, χωρὶς σοβαρὰ ἀποτελέσματα. Ἄρκετοὶ νεκροὶ καὶ τραυματίαι. Ἀπὸ τὸ μέτωπον προετοιμασίαι Ἰταλικῆς ἐπιθέσεως.

2 Νοεμβρίου, Σάββατον — 6ῃ ἡμέρα

Πολλοὶ βομβαρδισμοὶ πόλεων μας.— Γραμμὴ Ἐλαίας ἐκάμφθη εἰς ἓν μόνον σημεῖον¹. Ὅχι εὐχάριστον.— Ἀγγλικὴ ἀεροπορικὴ βοήθεια μόνον 15 ἀεροπλάνα. Ὀλίγη. Κυρία βοήθεια: στόλος τῆς — μείωσις ἀεροπορίας μας διώξεως.— Γενηθήτω τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ.

3 Νοεμβρίου, Κυριακὴ — 7ῃ ἡμέρα

Πρῶτῃ πρῶτῃ ἀνεκτήθη ἡ χθὲς ἀπολεσθεῖσα θέσις. Χαρά μου, χαρά μου.— Σήμερα ὄλα καλά. Ἠρέμησα.— Καιρὸς μᾶλλον βροχερός.

4 Νοεμβρίου, Δευτέρα — 8ῃ ἡμέρα

Ἐλπίδες ἀπομονώσεως Μεραρχίας Ἀλπινιστῶν εἰς τὰ ὄρη τῆς Πίνδου.— Εἰς τὰς Πάτρας ἐκ τοῦ βομβαρδισμοῦ πτόησις τῶν κατοίκων. Οἱ ὑπάλληλοι ἐγκατέλειψαν τὰς θέσεις των. Πληθυσμὸς ἔφυγε καὶ διεσπάρη.— Ἐπισκευαὶ σπιτιοῦ. Περιβόλι.— Θὰ γίνη βομβαρδισμὸς τῶν Ἀθηνῶν;

5 Νοεμβρίου, Τρίτη — 9ῃ ἡμέρα

Βομβαρδισμὸς ἀεροδρομίου Κορυτσᾶς καὶ Ἀργυροκάστρου.— Συνεννοήσεις μὲ Ἀγγλοὺς ἀεροπόρους.— Βομβαρδισμὸς Μοναστηρίου ἀπὸ Ἰταλοῦς. Βομβαρδισμὸς Πειραιῶς, ἀρκετὰ θύματα.— Πάτραι ἐγκατελείφθησαν πρῶτα ἀπὸ δημοσίους ὑπαλλήλους. Συντακτικὴ πρᾶξις².— Πολλὰ ἐλπίδες. Ἄλλὰ δὲν πρέπει νὰ ἐγκαταλειπώμεθα εἰς πρόωρον χαράν.

Παιδιὰ Καστρί. Πηγαίνω κάθε ἀπόγευμα. Τί νὰ σκέπτεται ἄραγε ἡ Ντιτούλα³; Θὰ βαστάξουμε; Ναι!

Ὁ Θεὸς μᾶς βοηθεῖ. Γενηθήτω τὸ θέλημά του.

1. Στὸν τομέα τοῦ Καλπακιοῦ («γραμμὴ Ἐλαίας») οἱ Ἰταλοὶ κατέλαβαν τὸ ὕψωμα τῆς Γκραμπάλας, ἀπὸ τὸ ὁποῖο ἐξεδιώχθησαν τὴν ἐπαύριον. Οἱ Ἰταλοὶ ξανακατέλαβαν τὴν Γκραμπάλα τὰ ξημερώματα τῆς 8 Νοεμβρίου, ἀλλὰ τὴν ἔχασαν ἀμέσως. (Βλ. Παπάγου, Ὁ Πόλεμος τοῦ 1940-41, σελ. 221 καὶ Δ. Κοκκίνου, Οἱ δύο πόλεμοι 1940-41, σελ. 234).

2. Βλ. τὴν Εἰσηγητικὴν ἔκθεσιν τοῦ Ι. Μεταξᾶ σὲ συνέχεια τῆς ἐγγραφῆς.

3. Τὸ ἐγγονάκι του.